

TÜRK CAMİİ

zenginleştirilen başlıklar yer almaktadır. Yapının duvarlarına az sayıda pencere açıldığından iç mekân yeterince aydınlatılmamıştır. Caminin yeni olan at nalı kemerli mihrabi ve ahşap minberi sanatsal özellik taşımaktadır. Camide süsleme bulunmamaktadır.

Revaklı avluya caminin kuzey yönündeki sokağa ve dış avluya açılan kapılarla ulaşmaktadır. Yol durumuna uydurabilmek için avlunun batı cephesi iki kademe halinde içe çekilmiş, zemini taş malzeme ile kaplanan avlu "U" şeklinde iki sıra revaklarla çevrilmiştir. Kare pâyeler üzerindeki yuvarlak kemerlerle ortaya açılan revaklar düz çatı ile örtülmüştür. Avludaki revakların kemer alınlıkları ve bunun üzerindeki yüzeyler tamamen sade bırakılmıştır. Minarenin bulunduğu yönde dış avlu duvarına yakın revakların kemer araları günümüzde kapatılmış ve avluya birer kapı ile açılan mekânlar haline getirilmiştir. Minare hariminin batı köşesinde 3 m. genişliğinde kare bir kaide üzerinde yükselmektedir. Revaklı avluya açılan basık kemerli kapıdan girilen minarenin oldukça kalın tutulan silindirik gövdesinden düz bir silme ile şerefeye geçilmektedir. Gövdeye göre daha kısa ve ince olan petek bölümünün üzeri konik biçimde külâhla örtülmüştür.

Osmanlı döneminde Tunus'ta inşa edilen camilerin büyük bölümü üst örtünün çok destek taşıdığı yatık dikdörtgen plan şeması göstermektedir. Bunların önemli bir kısmını mihrap önünün kubbe, diğer bölümlerin tonozlarla örtüldüğü yapılar oluşturmaktadır. Aynı grup içinde değerlendirilebilecek olan Türk Camii'nde ilk yapımdan kalan harim diğerlerinden farklı şekilde kubbelerle kapatılmıştır. Enlemesine gelişen eserler arasında bu yönüyle Türk Camii, Tunus'ta tek örnek durumdadır. İbadet mekânının kuzeyinde üç yönden revaklarla çevrilen avlu, harimle avlu duvarının kesiştiği yerde minareye yer verilmesi Osmanlı döneminde benzerlerine oldukça sık rastlanan bir uygulamadır.

BİBLİYOGRAFYA :

Yılmaz Öztuna, *Devletler ve Hanedanlar*, Ankara 1989, II, 478; P. Cuneo, "The Multi-Domed Mosque Architecture of Tripoli, Libya, Between Regional Tradition and Ottoman Influence", 9. *Milletlerarası Türk Sanatları Kongresi: Bildiriler*, Ankara 1995, I, 511-519; Kadir Pektaş, *Tunus'ta Osmanlı Mimari Eserleri*, Ankara 2002, s. 36-37; C. Canavate – P. Roussel, "L'architecture de Djerba", *Echanges*, I, Tunus 1978, s. 1-124; G. Yver, "Cerbe", *IA*, III, 107; R. Mantran, "Djarba", *EI²* (Fr.), II, 473.

KADİR PEKTAŞ

Türk Camii –
Cerbe /
Tunus

TÜRK DİL KURUMU

Türk dili konusunda
araştırma ve yayım yapmak amacıyla
1932'de oluşturulan kurum.

12 Temmuz 1932'de Gazi Mustafa Kemal'in isteği üzerine Sâmih Rifat başkanlığında Ruşen Eşref (Ünaydın), Celâl Sahir (Erozan) ve Yakup Kadri (Karaosmanoğlu) tarafından Türk Dili Tetkik Cemiyeti adıyla kuruldu. Cemiyet nizamnamesinin 3. maddesine göre Reiscumhur Gazi Mustafa Kemal koruyucu başkandır. Dil konusunda yapılacak çalışmaları belirlemek ve yönemi tartışmak için Mustafa Kemal'in tâlimatıyla 26 Eylül'de Dolmabahçe Sarayı'nda toplanan I. Türk Dil Kurultayı'nda cemiyet başkanlığına Sâmih Rifat seçildi. 1934'te yapılan II. Türk Dil Kurultayı'nda mevcut nizamnamenin Türkçeleştirilmesi yolunda umumi merkez heyetine verilen yetki sonucunda cemiyetin adı önce Türk Dili Araştırma Kurumu'na ve ardından Türk Dil Kurumu'na dönüştürüldü; bu ad, 1936 yılında toplanan III. Türk Dil Kurultayı'nda kabul edilen ana nizamnamenin 1. maddesinde yer alarak resmîleşti.

Bir cemiyet şeklinde kurulmasına rağmen devlet himayesinde çalışmalarına başlayan kurumun ilk nizamnamesinde Maarif vekilinin fahrî reis olduğu belirtilirken Sâmih Rifat'ın 3 Aralık 1932 tarihinde ölümünün ardından dönemin Maarif vekilleri başkanlık görevini yürütmeye başladılar. 1936'da kabul edilen nizamnamenin 5. maddesine göre kurum başkanlığı görevini 1951 yılına kadar dönemin Maarif vekilleri yerine getirdi. Demokrat Parti zamanında Maarif vekili Tefvik İleri'nin Maarif vekillerinin kurum başkanlığını üstlenmesinin uygun olmayacağını belirtmesi üzerine 1951'de toplanan fevkalâde Dil

Kurultayı'nda yapılan nizamname değişikliğiyle Maarif vekillerinin kurum başkanlığına son verildi; kurultayda seçilecek idare heyetinin kendi içinden bir kişinin başkanlığa getirilmesi hükmü kabul edildi. 1982 anayasasının 134. maddesi gereğince de Türk Dil Kurumu ve Türk Tarih Kurumu'nun dernek olma özelliği kaldırıldı; her iki kurum, 1983'te oluşturulan Atatürk Kültür, Dil ve Tarih Yüksek Kurumu çatısı altında tüzel kişiliğe sahip anayasal kamu kurumuna dönüştürüldü. 2876 sayılı kanunla kurum başkanları üçlü kararname ile tayin edilmeye başlandı.

Kurumun en önemli organı Türk Dil Kurultayı idi. Kurultaylarda kurumun tüzük ve yönergeleri, çalışma planları belirlenip yönetim kadrosu seçildiği gibi Türk diliyle ilgili bildirimler de sunulup tartışılıyordu. Bu geleneğin temellerinin atıldığı I. Türk Dil Kurultayı'nda davetliler arasında dil bilimcilerin yanı sıra Abdülhak Hâmid (Taran), Sâmipaşazâde Sezâi, Halit Ziya (Uşaklıgil), Cenab Şahabeddin, Hüseyin Cahit (Yalçın), Hüseyin Rahmi (Gürpınar), Mehmet Emin (Yurdakul), Ahmed Hâşim, Ahmed Râsim, Falih Rıfkı (Atay), Yunus Nadi gibi şair ve yazarlar, gazeteciler, Türkçe'yi en sade konuştuğu düşünülen Yörük Türkmen aşiretlerinden temsilciler de yer alıyordu. Türkçe'nin Sumer, Eti gibi en eski dillerle, Hint-Avrupa ve Sâmî dilleriyle karşılaştırılması, tarihî gelişiminin araştırılması ve karşılaştırmalı dil bilgisinin yazılması, lehçeler ve terimler sözlüklerinin hazırlanması, bir Türkçe sözlük çıkarılması, halk dilinde ve tarihî metinlerdeki Türkçe kökenli sözlerin taranması ve yayımlanması, Türkçe'de söz türetme ilkelerinin belirlenmesi ve bu ilkelere uygun biçimde Türkçe köklerden yeni sözler türetilmesi, özellikle yazı dilinde kullanılan yabancı kökenli kelimelerin yerini alacak öztürkçe

kelimelerin önerilmesi ve yaygınlaştırılması, başka ülkelerde yayımlanan Türk diliyle ilgili yayınların toplanması, gerekli olanların Türkçe'ye çevrilmesi, Türk diliyle ilgili yazıların yer aldığı bir derginin çıkarılması, gazetelerde dil konularına özel bir sayfa ayrılması kurultayda belirlenen hususlardı.

Kurultayın ardından cemiyet tarafından 17 Ekim 1932 tarihinde yapılan açıklamada dil konusunda köklü işlerin yapılmasına karar verildiği, bu işlerle Türk Dili Tetkik Cemiyeti Merkez Heyeti'nin görevlendirildiği belirtildi. Türk dilini millî kültürün eksiksiz bir anlatım aracı haline getirmek, çağdaş uygarlığın ortaya koyduğu bütün gerekleri karşılayacak bir mükemmelliğe erişirmek, temel öğeleri öztürkçe olan millî bir dil geliştirmek kurultayın amacı olarak gösterildi. Halk ile aydınlar arasında nitelik bakımından iki ayrı dilin varlığına son verilmesi halkçılık ilkesinin bir gereği kabul edilmekteydi. Bunu gerçekleştirmek amacıyla Türkçe'ye yabancı olan unsurların yazı dilinden çıkarılması gerekiyordu. Bunun için yazılı kaynakları, halk ağzında yaşayan dil malzemesini araştırarak geniş derleme ile Türk lehçelerini de kapsayacak büyük bir Türk lugatının hazırlanması ve Türkçe'nin dil bilgisiyle söz diziminin ortaya çıkarılması sağlanmalı, bilim dilinin esasını teşkil eden terimler de belirlenmeliydi. İcra Vekilleri Heyeti tarafından 21 Kasım 1932 tarihinde kabul edilen Söz Derleme Tâlimatnâmesi ve 1933 yılı baharında yayımlanan beyannâmelerle daha sonra Atatürk'ün dil devrimi olarak adlandırılacak çalışmalar Türk Dil Kurumu tarafından yürütüldü.

Kurum, konuşma ve yazı dilinde kullanılan Arapça, Farsça sözlerin yerine Türkçe karşılıkların bulunması için halk ağzından derleme, tarihî metinlerden tarama yapma, Türkiye dışındaki Türk topluluklarının söz varlığını araştırma, Türkçe kök ve gövdelerden yeni kelime türetme çalışmalarını yürüttü. Bu çalışmalar sonucunda binlerce kelime üretildiyse de bunların bir kısmı yaygınlaşmadı. Önerilen bazı sözlerin ise bugün başka anlamlarda kullanıldığı görülmektedir. Öte yandan dilde kullanılan bir söze birden fazla karşılık önerilmesi bunlardan hangisinin kullanılacağı konusunda karışıklık yaşanmasına yol açtı. Meselâ "akıl" kelimesi için yirmi sekiz karşılık bulunuyordu. Günlük dilde yaşayan ve kullanımı sıklığı yüksek olan sözler bile Arapça, Farsça oldukları gerekçeyle karşılık aranacaklar listesinde yer aldı, böylece özleşme çalışması tasfiyeciliğe

dönüştü. Aşırı özleştirmecilik yeni bir dil karmaşasına yol açtı. Arapça ve Farsça'dan alınan, fakat gündelik hayatta kullanılan yüzlerce sözün yeni karşılıkları halk tarafından benimsenmediği için diilden ayıklandı. Yerleşip yaygınlaşmış yabancı kökenli sözlerin diilden atılarak yerine kimşenin anlayamadığı sözlerin konulmasından rahatsız olan Atatürk'e 1935 yılının sonlarına doğru Viyanalı Hermann F. Kvergic tarafından kırk bir sayfalık basılmamış bir çalışma gönderildi. "La psychologie de quelques éléments des langues turques" adındaki bu eserde Kvergic sosyolojik ve antropolojik çalışmalara dayanarak Türk, Moğol, Mançu, Tunguz dilleriyle Fin, Macar, Japon, Hitit dilleri arasında bir yakınlığın bulunduğunu ortaya koyduğuna inandığı delilleri değerlendiriyordu. Eseri inceleyen Atatürk'ün *Etimoloji, Morfoloji ve Fonetik Bakımından Türk Dili: Notlar* adıyla hazırladığı, 1935'te basılan eserinde Kvergic'in çalışmasından yararlandığı belirtilmektedir. Güneş-Dil teorisinin Atatürk'ün bir buluşu olduğu, onun tarafından geliştirildiği, ancak kendi adının ilân edilmesini istemediği bilinmektedir. Bu düşünceye göre dilin doğuşunda ilk etken güneştir. Güneş, insanlık tarihinin gelişmesi üzerindeki bu işleviyle dinî ve felsefî düşüncenin doğuşuna kaynaklık ettiği gibi dilin doğuşunda da başlıca etken olmuştur. İnsanoğlunun içgüdüleriyle davranan bir yaratık niteliğinden çıkıp düşünebilen bir varlık seviyesine gelmesiyle evrende her şeyin üstünde ilk gördüğü nesne güneştir. Bu kavramı anlatan ilk ses de Türk dilinin kökü olan "ağ" sesidir. Türk dilinin eskiliğini ortaya koyan bu teori, aynı zamanda dünyadaki dillerin Türk dilinden kaynaklandığını ve Türkçe'nin bütün dillerin kökü olduğu düşüncesini işliyordu. Bu sırada kurumun genel sekreteri İbrahim Necmi Dilmen'in *Güneş Dil Teorisinin Ana Hatları* adlı kitabı yayımlandı (1936). Kurum Güneş-Dil teorisini açıklayan eserleri birbiri ardı sıra neşretmeye devam etti. 24 Ağustos 1936 tarihinde toplanan III. Türk Dil Kurultayı'nda en çok tartışılan konu Güneş-Dil teorisidir. Budan sonra teori üzerine çalışmalar artarak sürdü. Türkçe'deki yabancı kökenli sözlerin büyük bir bölümünün aslında Türkçe kökenlere dayandığı iddia edildi. Güneş-Dil teorisini dil devrimi ve Türk Dil Kurumu için yeni bir dönemin başlangıcı oldu ve bütün dillerin kaynağı Türkçe sayıldığından tasfiyecilik tamamen durdu.

Atatürk, Türk Dil Kurumu'nun çalışmalarını bilimsel temellere dayalı olarak sür-

dürmesi için akademi halini alması dileğini 1 Kasım 1936'da Türkiye Büyük Millet Meclisi'nin açış konuşmasında dile getirdi. Bu arada geometri terimleri üzerine çalıştı ve yabancı kökenli terimleri Türkçeleştirerek *Geometri* adıyla bir kitap yazdı. Türk Dil Kurumu'na verdiği önemi, İş Bankası'ndaki hisselerinin gelirlerinden kurumun pay alması için vasiyetnâmesine bir madde ekleyerek gösterdi. Atatürk'ün ölümünden sonra Türk Dil Kurumu'nun koruyucu başkanı İsmet İnönü oldu. 1940-1950 arasındaki dönemde yabancı sözlerin yerine Türkçe kök ve eklerden yeni sözler türetildi. 1945'te Teşkilât-ı Esâsiyye Kanunu "anayasa" adıyla özleştirildi. Aynı yıl Türk Dil Kurumu'nun çıkardığı *Türkçe Sözlük* yayımlandı.

Kurumun çalışmalarına gelen eleştirilerin ilki İstanbul Muallimler Birliği'nin 1948 yılında düzenlediği I. Dil Kongresi'nde yapıldı. 23 Ekim 1948 tarihinde başlayan ve dokuz gün süren kongre, on beş kadar Türkçe ve edebiyat öğretmenin okul kitaplarının dilinden yakınması üzerine düzenleniyordu. Kongrede Türk Dil Kurumu'nun amatörlerin elinden alınarak bir akademiye dönüştürülmesi isteniyordu. Burada üzerinde durulan kurum-hükümet-Cumhuriyet Halk Partisi ilişkisi, 1950 yılında yapılan seçimleri Demokrat Parti'nin kazanmasıyla ilginç bir duruma dönüştü. Kurumun koruyucu başkanı İsmet İnönü, Cumhuriyet Halk Partisi genel başkanıdır, tüzüğe göre kurumun başkanı ise Demokrat Parti hükümetinin Millî Eğitim Bakanı Tefvik İleri'dir. Bu karışıklığa son vermek için 8 Şubat 1951 tarihinde toplanan Olağanüstü Türk Dil Kurultayı'nda Tefvik İleri, kurum başkanlığının bilimsel bir iş olduğunu ve kurum çalışmalarının siyasî bir endişeye kapılmadan sürdürülmesi gerektiğini belirtti. Yapılan tüzük değişikliğiyle Millî Eğitim bakanlarının başkanlık sıfatı kaldırıldı, yönetim kurulunun kendi içinden başkan seçmesi kuralı getirildi. Dernekler Kanunu'na göre seçilmesi gereken yönetim kurulu, denetleme kurulu ve haysiyet kurulları oluşturuldu. Kurumun şubeler açması kabul edildi. Asil üyeler yanında şeref üyeliği, yardımcı üyelik ve muhabir üyelikler oluşturuldu. Yeni tüzükteki değişikliklerin en önemli sonucu kurumun hükümetin desteğini kaybetmesidir. Demokrat Parti iktidarı döneminde kurumla hükümet arasındaki tartışmalar devam etti. Kurumun ödeneği önce azaltıldı, sonra tamamen kaldırıldı. 1945'te özleştirilen anayasa 1952'de yeniden eski haline çevrildi. Türkiye Büyük Millet Mec-

TÜRK DİL KURUMU

lisinde yapılan görüşmelerde Türk Dil Kurumu'yla ilgili eleştiriler gündeme getirildi. 27 Mayıs 1960 hareketinden sonra kurumla hükümet arasında yeniden ilişki kuruldu ve anayasanın dili 1961'de tekrar özleştirildi.

Türk Dil Kurumu'na yönelik ikinci büyük girişim Türkiye Muallimler Birliği'nin 1968'de düzenlediği II. Dil Kongresi'dir. Kongrenin açılışından iki gün önce bir basın toplantısı düzenleyen birliğin başkanı Faruk Kadri Timurtaş dilde sadeleşmeye, özleşmeye taraftar olduklarını, ancak bunun ölçülü şekilde ve yaşayan dilden uzaklaşmadan yapılması gerektiğini, Muallimler Birliği'nin dilde uydurmaçılığa şiddetle karşı olduğunu söyledi. Kurum Atatürk'ün yolundan ayrılmış, uydurmaçıların eline geçmiştir. Yapılması gereken şey Atatürk'ün görüşlerine uygun biçimde bir dil akademisinin kurulmasıdır. Kongrede Türk Dil Kurumu'nun özleştirme adı altında dili tahrip ettiği, Atatürk'ün parası ile Atatürk'ün *Nutuk*'unun lekelenmesi ileri sürüldü ve kurum Atatürk'e ihanetle suçlandı. Kurumun bu dönemde eleştirilen yanlarından biri de dilden sadece Arapça, Farsça kökenli sözlerin atılmasıydı. Halbuki Batı dillerinden ve özellikle İngilizce'den çok sayıda kelime Türkçe'ye girmeye başlamıştı. Batı kaynaklı sözlere karşılık bulma çalışması 1970'li yıllarda gündeme geldi. Türkiye'de İngilizce ile öğretimin yaygınlaşmaya başladığı 1950'lerde Anglosakson kültürünün yoğun etkisi görülürken kurum dildeki Arapça ve Farsça kökenli sözlere karşılık bulmakla uğraşıyordu. Nihayet 1972'de Batı dillerinden geçen sözlerin karşılıklarını veren kılavuz yayımlandı. 1960'lı yılların sonlarında başlayan dil tartışmaları 1970'lerde de sürdü. Kurumun çalışmalarının, yayınlarının yanı sıra verdiği ödüller de eleştiriliyordu. Ülkedeki kargaşa ve şiddet olayları yanında dil tartışmaları da ideolojik zemine kaydı.

Türk Dil Kurumu'na yönelik üçüncü büyük girişim, 19 Aralık 1979 tarihli *Tercüman* gazetesinde başlayan ve "Yaşayan Türkçemiz" başlıklı sayfada her gün dille ilgili yazıların yayımlanmasıdır. Bu sayfalarda Faruk K. Timurtaş, Tahsin Banguoğlu, Şükrü Elçin, Ahmet B. Ercilasun, Hasan Eren, Erol Güngör, Necmettin Hacıeminoğlu, Mustafa Kafalı, Zeynep Korkmaz, Mertol Tulum, Türk Dil Kurumu'nu, kurumun çalışmalarını ve yayınlarını eleştirdiler. Bu yazılara kurumun *Türk Dili* dergisinde cevap verildi. Derginin Şubat 1980 sayısında Ömer Asım Aksoy ile yapılan konuşmada Aksoy yaşayan Türkçe, ya-

şayan dil gibi adlarla çok defa Osmanlıca savunuculuğu yapıldığını ileri sürüyordu.

Bu tartışmalar devam ederken 1982 yılında kabul edilen anayasanın 134. maddesiyle Türk Dil Kurumu ve Türk Tarih Kurumu Atatürk Kültür, Dil ve Tarih Yüksek Kurumu'na bağlandı. 11 Ağustos 1983 tarihinde kabul edilen 2876 sayılı yasa ile Türk Dil Kurumu ve diğer bağlı kuruluşların çalışma esasları belirlendi. 18 Ekim 1983 tarihinde *Resmî Gazete*'de yayımlanan atama karamâmesiyle Hasan Eren, Türk Dil Kurumu başkanlığına gelirken kurum tarihinde de yeni bir dönem başlamış oluyordu. Kurumun yeni yapılanması, çoğunlukla üniversitelerde Türk dili ve edebiyatıyla ilgili alanlarda görev yapan öğretim üyeleri arasından seçilmiş kırk bilim adamından oluşan Bilim Kurulu'na dayanmaktaydı. Böylece kurumun bir akademi durumuna gelmesi yolunda önemli bir adım atıldı. Ancak bu yeni yapı özellikle kurumun eski yöneticileri ve üyelerince eleştirildi. Konu zaman zaman yargıya taşındı. Atatürk'ün İş Bankası'ndaki hisse gelirlerinin ödenmesinde yaşanan sorunlar üzerine açılan davalarda Türk Dil Kurumu'nun Atatürk'ün kurduğu kurum olduğu ve Atatürk'ün vasiyetnâmesine göre hisselerle düşen gelirlerden yararlanacağı yargı tarafından hükme bağlandı.

Üyeler ve şeref üyeleri arasında Andrey N. Kononov, Hamit Zübeyr Koşay, Ağâh Sırrı Levend, Necip Asım Yazıksız, Gyula Németh, Naim Hazım Onat, Omelijan Pritsak, Şevket Rado, Martti Räsänen, László Rásonyi, Jan Rypka'nın da bulunduğu Türk Dil Kurumu Türkçe'nin gelişmesi, zenginleşmesi, özleşmesi yolunda çalışmalarını bilimsel yöntemlerle sürdürmeye çalışmaktadır. Son yıllarda Türk diliyle ilgili eserlerin yayımına ağırlık verilen kurumda terimler konusunda ilgili daldaki bilim adamlarından oluşturulan çalışma gruplarıyla terim sözlükleri hazırlama yoluna gidildi. Bir bilim kurumuna dönüşen Türk Dil Kurumu, üniversitelerdeki öğretim üyelerinin Türkçe'nin çeşitli alanlarında yürüttükleri çalışmaları sayısı 1000'i aşan yayınlarına dönüştürdü. *Türk Dili*, *Türk Dili Araştırmaları Yıllığı Belleten*, *Türk Dünyası Dil ve Edebiyat Dergisi* adıyla üç süreli yayın çıkararak son yıllarda gerçekleştirdiği projelerle bütün sözlüklerini, *Yazım Kılavuzu*'nu ve diğer başvuru kaynaklarını www.tdk.org.tr adresindeki sitesine, hatta mobil telefon (gsm) cihazlarına taşıyarak Türk diliyle ilgili etkin bir kurum olma özelliğini kazandı.

BİBLİYOGRAFYA :

Şükrü Halûk Akalın, "Cumhuriyet Döneminde Türkçe", *Türkler* (nşr. Hasan Celâl Güzel v.dğr.), Ankara 2002, XVIII, 15-53; a.m.f., "Atatürk Döneminde Türkçe ve Türk Dil Kurumu", *TDL*, LXXXIV/607 (2002), s. 1-58; a.m.f., "Bir Tarih: Birinci Sayısından Yedi Yüzüncü Sayısına Türk Dili", a.e., XCVIII/700 (2010), s. 296-323; Nail Tan, *Kuruluşunun 70. Yılında Türk Dil Kurumu*, Ankara 2002; a.m.f., *Atatürk ve Türk Dil Kurumu*, Ankara 2006; *Kuruluşundan Günümüze Türk Dil Kurumu (Nizamname, Tüzük, Yasa ve Yönetmelikler)*, Ankara 2007, s. 7-15; Ömer Asım Aksoy, "Elli Yaşında", *TDL*, XLV/367 (1982), s. 13-22; Ahmed B. Ercilasun, "Türk Dil Kurumu ve Dil Konusunda Tartışmalar", a.e., sy. 568 (1999), s. 259-268; İsmail Parlatır, "Türk Dil Kurumunda Sözlük Çalışmaları", a.e., s. 270-284; Bilâl Yücel, "Türk Dil Kurumunun Kuruluşunun 70. Yılında Kitaplarımız", a.e., LXXXIV/607 (2000), s. 119-139; Belgin Tezcan Aksu, "Türk Dil Kurumunda Sözlük Çalışmaları", a.e., s. 140-174; J. M. Landau, "Mađjma 'İlmi", *EL²* (İng.), V, 1100-1101.

ŞÜKRÜ HALÛK AKALIN

TÜRK DÜŞÜNCESİ

Peyami Safa'nın
(ö. 1961)1953-1960 yılları arasında çıkardığı
düşünce ve sanat dergisi.

Yayın hayatına Peyami Safa yönetiminde 1 Aralık 1953'te başlayan *Türk Düşüncesi* edebiyatın yanı sıra müzik ve resim gibi güzel sanat dallarına, zaman zaman siyasî konulara da yer veren muhafazakâr bir dergidir. Nitelikli polemik ve anketlerle, son dönemlerinde siyasal ve sosyal konuların işlendiği özel sayılarıyla dikkati çeker. Toplam altmış üç sayı yayımlanmıştır. Yazı kadrosunda Peyami Safa dışında Mustafa Şekip Tunç, Hilmi Ziya Ülken, Mesut Cemil Tel, Ağâh Sırrı Levend, İsmayıl Hakkı Baltacıoğlu, Behçet Kemal Çağlar, Reşat Ekrem Koçu, Ahmet Ateş, Nurettin Sevin, Elif Naci, Vecdi Bürün, Ahmet Kutsi Tecer, Fazıl Hüsnü Dağlarca gibi yazar, şair ve bilim adamları vardır. İleriki sayılarda bu imzaların bir kısmı ortadan kalkarken yeni imzalar görülür. Türkiye'nin meselelerini yeni bir bakış açısıyla ele alma iddiası taşıyan ve 46. sayısına kadar aylık, daha sonra iki ayda iki sayı bir arada çıkan dergi yayımına 1956, 1958 ve 1959 yıllarında üç ile yedi ay arasında değişen sürelerle ara vermiştir. Son sayılarının zor şartlarda çıkarıldığı ve neşrine her an son verilebileceği bilinmekteydi. Dergi 27 Mayıs 1960 askerî darbesiyle kapatılmıştır.

"Türk Düşüncesi" imzasıyla derginin çıkış gerekçesinin açıklandığı "Program" başlıklı yazıda *Türk Yurdu*, *Yeni Mecmua*,